

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ КЕЛЬТСЬКОЇ КОНЦЕПЦІЇ ПОХОДЖЕННЯ РУСІ

Петро ДЕШКО

orcid.org/0009-0002-8476-6021

магістр історії та права, начальник навчальної частини

Карпатського університету імені Августина Волошина

email: 2020petrodeskho@gmail.com

Анотація. У статті здійснено критичний аналіз кельтської концепції походження Русі в контексті антинорманістичного дискурсу та переосмислення етногенетичних процесів раннього середньовіччя. Простежено археологічні, лінгвістичні й історико-культурні чинники, які підтверджують наявність кельтського компонента у формуванні протоукраїнського етносу. Показано, що в українській мові збереглися риси кельтського субстрату, зокрема у функціонуванні суфікса *-ина* та в лексичних відповідниках. Аналіз топонімії (Рось, Росава, Росдорф, Руцарамарка тощо) свідчить про спадковість культурної традиції кельтських рутенів у Наддніпрянській Русі. Доведено, що кельтська гіпотеза є переконливою альтернативою норманській теорії «давньоруської народності», яка втратила наукову достовірність і має ідеологічне підґрунтя. Підкреслено значення антинорманізму як методологічного підходу у відновленні історичної тяглості української державності.

Ключові слова: Русь, кельти, кельти-рутени, етногенез, антинорманізм, археологія, лінгвістика, топонімія, С. Шелухін, українська державність.

Постановка проблеми. Впродовж тридцяти чотирьох років від моменту відновлення державної незалежності України зростає інтерес до кельтської гіпотези походження Русі, витоки якої сягають праць Сергія Шелухіна 1920-х років. Ця концепція логічно узгоджується з етногенетичною моделлю формування українців раннього середньовіччя, запропонованою Леонідом Залізнякам. Водночас у російській історіографічній традиції і надалі зберігається тенденція до заперечення самотності українського етносу, його окремого шляху державотворення та спадковості з Київською Руссю. Натомість продовжують відтворюватися застарілі ідеологічні конструкції, такі як теорія «давньоруської народності» та норманська концепція походження Русі, що втратили наукову легітимність. Порушена проблематика

набуває особливої ваги в контексті сучасної російсько-української війни, коли псевдоісторичні наративи використовуються як інструмент легітимації імперської експансії та виправдання злочинів проти українського народу.

Метою дослідження є всебічний і критичний розгляд етногенетичних процесів у контексті історико-культурних передумов кельтської теорії походження Русі. Завдання полягає у науковому обґрунтуванні цієї концепції як органічної складової історичного процесу формування українського етносу та становлення його державності.

Аналіз досліджень і публікацій. У сучасній українській історіографії проблема кельтської генези Русі розглядається у міждисциплінарному контексті, що поєднує археологічні, лінгвістичні та історико-правові підходи. Ґрунтовну

реконструкцію етногенетичних процесів раннього середньовіччя запропонував видатний український археолог і історик Л. Залізняк [6; 7; 8; 9; 10], особливо у працях останніх років [7; 8; 10], де простежується чітке відмежування українського етногенезу від російського. У межах кельтської парадигми концептуальні засади сформульовано ще у 1920-х роках С. Шелухіним [21], який обґрунтував можливість участі кельтських племен у формуванні політичної та культурної основи Русі.

Мовознавчий аспект цієї гіпотези поглибив В. Скляренко [12; 13; 14], який виявив низку лексичних і фонетичних паралелей між кельтськими та українськими архаїчними мовними пластами.

З позицій політико-правового аналізу спадщину С. Шелухіна комплексно дослідила Я. Турчин [19; 20; 23], зосереджуючи увагу на питаннях державотворчої тяглості українського народу. Окремим напрямом досліджень виступають праці автора цієї статті [2; 3; 4; 5; 22], у яких здійснено спробу переосмислення та критичної оцінки кельтської концепції походження Русі в контексті сучасної історіографічної дискусії.

Виклад основного матеріалу. Впродовж тривалого історичного періоду в російській академічній традиції панували концепції, що викликають обґрунтовані сумніви з наукового погляду, насамперед доктрина «давньоруської народності» та норманська теорія походження Русі. Саме на цих засадах формувалися основні положення етногенезу російського народу. Водночас етногенетичні процеси, пов'язані з формуванням українського та білоруського етносів, у межах російської історіографії тривалий

час або ігнорувалися, або свідомо заперечувалися.

На відміну від цього концепція етногенезу українців, розроблена Л. Залізником, спирається на історико-археологічний підхід і доводить, що більшість європейських народів, які перебували у сфері культурного впливу Римської імперії, сформувалися ще в ранньому середньовіччі (V–VII ст.). До цього кола він відносить французів, англійців, сербів, хорватів, поляків, українців та інші народи [7, с. 225]. На думку вченого, імперські утворення – Рим, Англія, Іспанія та Київська Русь – стали джерелом виникнення так званих «дочірніх етносів» (романської, англійської, іспанської та руської груп), розвиток яких відбувався у межах відповідних імперських цивілізацій [7]. Звідси випливає, що русини-українці не лише не є похідною частиною російського етносу, а, навпаки, становили один із чинників формування фінсько-московитської (російської) етнічної спільноти.

Додатковим аргументом на користь раннього формування українського етносу є результати лінгвістичних студій К. Тищенка. Вчений переконливо довів, що українська мова розвивалася під впливом низки давніх етносів, які залишили виразний слід у її фонетиці, лексиці та структурі. Дослідник виокремив десять історичних «свідків» української мови, що відображають різноетнічні етапи її становлення:

I. Перший свідок існування праукраїнської мови – верхньолужицька мова.

II. Другий свідок існування праукраїнської мови – полабська мова.

III. Третій свідок існування праукраїнської мови – лідсько-лоївське пасмо ізоглос.

IV. Четвертий свідок давності низки українських мовних рис (XI–XII ст.) – новгородські грамоти.

V. П'ятий свідок прадавніх складників української мови (IV ст.) – готська мова.

VI. Шостий український свідок (II ст. н. е.) – кельтські сусіди. *Кельтський родовід суфікса -ина*.

VII. Сьомий український свідок – народно-латинський майбутній недоконаний час (II ст. н. е.).

VIII. Восьмий український свідок як «годинник» для праслов'янської (II ст. н. е.) – список М. Сводеша. *Зіставлення списків Сводеша слов'янськими мовами*.

IX. Несподіваний дев'ятий український свідок (V ст. до н. е.) – скіфи. *Аристофан про скіфську вимову*.

X. Десятий український свідок – сама українська мова [15].

Отже, спираючись на висновки К. Тищенка, можна стверджувати, що мова як базовий компонент етносу засвідчує початок формування української етнічної спільноти задовго до виникнення етногенетичних процесів на території сучасної Росії. Це, у свою чергу, унеможливує існування єдиного етносу, що нібито охоплював простір від Галича й Києва до Новгорода та Суздаля, а відтак заперечує концепт так званої «давньоруської народності».

Особливу увагу як додатковий доказ на підтримку кельтської гіпотези походження Русі привертає так званий шостий мовний аргумент, що має безпосередній зв'язок із кельтським етнокультурним середовищем (II ст. н. е.). Одним із показових проявів цього впливу може бути поширення в українській мові суфікса *-ина* (*людина, дівчина, родина,*

тварина, драбина), який, імовірно, сформувався під впливом кельтських мовних моделей. Крім того, К. Тищенко виокремлює низку лексем, що потенційно можуть мати кельтське походження, серед них: *слуга, влада, ліки, бевзь, щит, молитися, сало* тощо [18, с. 34].

На нашу думку, кельтське плем'я рутенів могло відіграти визначальну роль у процесі формування протоукраїнського етносу, суттєво вплинувши на його етнокультурну ідентичність, самоназву (ендоетнонім) та ранні форми державної організації. У цьому контексті слушним видається розгляд етимологічного аспекту, зокрема можливого зв'язку назви «Русь» із латинізованим етнонімом «Ruthenia», що, імовірно, зазнав фонетичних трансформацій у процесі мовної адаптації. Водночас низка слів у кельтських і споріднених мовах – *route, rute, rut, rood, roud* – має значення «дорога», «шлях», «тракт», що може слугувати додатковим аргументом на користь кельтської гіпотези походження Русі.

Можливо, міграційні процеси кельтів-рутенів відбувалися ще до формування Київської держави, а їхня присутність засвідчується топонімічними назвами Балтійського регіону (*Рус, Руленгоф, Рулард, Рушвіц, Руленвальд*) та Подунав'я (*Ротуларіус, Реодарій, Росдорф, Руська Мюль*). Крім того, значна кількість європейських топонімів, імовірно, має спільне походження з етнонімами «рутени» або «руси» (Рис. 1), що становить додаткове підтвердження цієї гіпотези.

Історичні джерела також містять відомості про зв'язок русів із кельтами. Так, хроністи Симеон Логофет (Метафраст), Галл Анонім та Сугерій ототожнювали русів із нащадками кельтів. Відповідно до цієї гіпотези кельти-рутени,

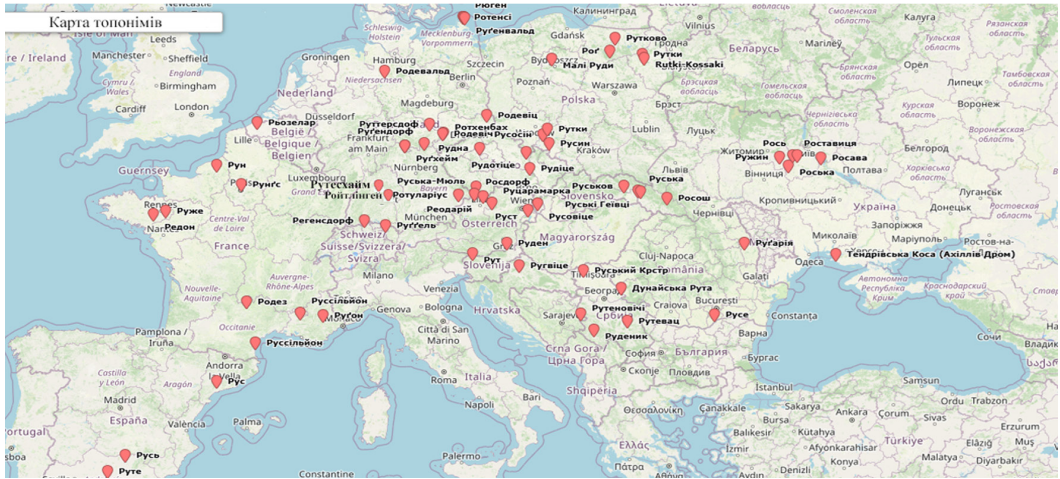

Рис. 1. Карта топонімів, пов'язаних з етнонімами «рутени», «руги», «русини». (Джерело: сформоване автором)

які проникли на територію сучасної України, могли відіграти важливу роль у формуванні праукраїнського етносу, залишивши свій ендоетнонім, що згодом став основою назви держави Русь. Відомо, що у Нарбонській Галлії (сучасна Південна Франція) існувало кельтське плем'я рутенів, яке, можливо, мігрувало на схід.

Ці дані корелюють із висновками, викладеними у праці «Генезис та становлення Русі (VI–X ст.)» [2] та у статті «Переосмислення концепції “давньоруської народності” у світлі кельтської теорії походження Русі» [4]. Згідно із запропонованою концепцією імовірна міграція кельтів-рутенів відбулася між 469 р.

(після розпаду гунської імперії) та 562 р. (утворення Аварського каганату). Водночас археологічні свідчення дають змогу припускати їхню присутність у Наддніпрянщині ще раніше. Надалі рутени, вірогідно, асимілювалися зі слов'янами, які у той період входили до союзних об'єднань із гуннами.

Протягом тривалого часу запропонована С. Шелухіним та нами концепція перебувала в тіні норманської теорії походження Русі, яка, однак, характеризується низкою істотних недоліків. Розглянемо її основні постулати:

1. Припущення про походження назви «Русь» від фінського слова «Ruotsi», яким позначали шведів.

РУТЕНИ. Повідомлення Юлія Цезаря, Плінія Старшого, Марка Лукана, Григорія Турського, Симіога Логофета, Галла Аноніма, Сутерія. Півострів Тендрівська коса. Плита в Зальцбурзі. Згадка Богдана Хмельницького. Західні місіонери Ебон і Гербогт називали державу Русь і Балтійську Ругію Рутенією. **РУТЕНТИ, РУТИ.** Топоніми: Руцарамарка, Ротуларіус, Реодарій, Росдорф, Руська Моль, Рутенвальд, Рутенгоф. **ЧЕРНЯХІВСЬКА КУЛЬТУРА (II-VII ст.).** **РУСЬ**

Рис. 2. Головні елементи трансформації рутенів у Наддніпрянську Русь. (Джерело: сформоване автором)

2. Інтерпретація імен руських князів і назв дніпровських порогів у скандинавському ключі.

Щодо першого постулату, то, за гіпотезою С. Шелухіна, фіни називали шведів «Руотці» тому, що ті вели активну торгівлю з Руссю, так само як у Києві купців, які торгували з Грецією, називали «гречниками» [21, с. 53].

Слід також зауважити, що у жодному руському чи візантійському джерелі немає свідчення про запозичення слова «Русь» із фінської мови. Понад те, самоназва «Русь» засвідчена ще до встановлення тісних контактів зі скандинавами. Також важливо, що етнонім «Русь» охоплює значно ширший ареал, ніж територія фінсько-скандинавських зв'язків. Якби ця гіпотеза була правильною, слід було б очікувати її поширення лише на північні землі, проте назва «Русь» міцно закріпилася за середньонаддніпрянськими територіями.

Другий постулат – інтерпретація імен руських князів та назв дніпровських порогів, згаданих Костянтином VII Багрянородним. Візантійські автори нерідко передавали чужоземні топоніми у формах, зрозумілих грецькій традиції або через посередництво інших народів, що не доводить їхнього скандинавського походження. Крім того, серйозною вадою цього постулату є відсутність системності: не всі дніпровські пороги отримали скандинавські відповідники, а більшість їхніх найменувань має слов'янську або тюркську етимологію. Відтак спроба подати ці назви як суто скандинавські є вибірковою і тенденційною.

Разом з тим варто говорити про взаємодію, а не домінування: наявність окремих скандинавських впливів у Київській Русі не заперечує її місцевого

слов'янського чи кельтського підґрунтя. Скандинави могли виступати торговцями, найманцями або навіть окремими князями, проте це не означає, що саме вони заснували державу Русь.

Отже, ця концепція є радше політичною ідеологією, ніж об'єктивним історичним поясненням, тоді як кельтська теорія походження Русі дедалі активніше розвивається у науковому дискурсі.

Досить поширеною є думка, ніби кельтські племена рутенів не могли зберегтися як окрема етнічна спільнота до V–VII ст. н. е. Водночас історія знає численні приклади тривалі «консервації» етносів та етнографічних груп у географічно відокремлених регіонах – у горах, болотистих місцевостях, лісових масивах чи на островах. Так, етнос басків зберігся на Піренейському півострові; іраномовні осетини продовжують мешкати на Кавказі; грузини – автохтонне населення Закавказзя, відоме ще за часів Колхиди та Іберійського царства. Подібні процеси можна спостерігати і серед карпаторусинів: ця етнографічна група українців пов'язується з племенами білих хорватів. Русини, до яких належить і сам автор, зберігають власні говірки, специфічні культурні риси та традиції, відмінні як від загальноукраїнського, так і від польського чи словацького середовища.

Кельтський світ являв собою масштабне політико-племінне та військово-об'єднання, що інтегрувало елементи багатьох народів і регіональних традицій. Територія поширення кельтів охоплювала простір від Британських островів і Піренейського півострова до Малої Азії та Леванту (достатньо згадати галатів і галілеян). Не дивно, що

окремі кельтські археологічні культури поступово розчинилися серед германських чи інших племен; однак елементи матеріальної культури та топонімії ще тривалий час домінували у цих середовищах. Лінгвіст К. Тищенко, зокрема, виділив 53 топоніми кельтського походження, серед яких – «Рось» та «Роста-виця» [16].

Кельтський вплив простежується і в пшеворській та черняхівській археологічних культурах, про що свідчать характерні орнаментальні мотиви (ромбоподібні, зигзагоподібні, спіралеподібні та колоподібні візерунки на кераміці) й елементи технології гончарства. Добре задокументованими є численні приклади далеких міграцій кельтських племен (бої, галати), які залишали топонімічні та культурні сліди на тисячі кілометрів від прабатьківщини. Хоча наразі відсутні безпосередні археологічні чи письмові свідчення пересування рутенів із Нарбонської Галлії до Східної Європи, сама можливість такого переміщення не суперечить відомій мобільності кельтських спільнот латенської доби.

Топонімічні дані Центральної та Східної Європи додатково підтримують цю гіпотезу (Рис. 1). Серед прикладів можна навести такі назви: *Руська-Мюль*, *Реодарій*, *Росдорф*, *Руцарамарка*, *Рудотице*, *Рудіце*, *Русовіце*, *Руст*, *Руден*, *Руські Геївці*, *Руська*, *Росош*, *Ружин*, *Рось*, *Росава*, *Роставиця* тощо.

Висновки. Кельтська концепція походження Русі обґрунтовується численними свідченнями авторів, які ототожнювали русів із рутенами, а також поширенням відповідних топонімів, зокрема *Ротуларіос*, *Реодорій*, *Росдорф*, *Руська-Мюль*, *Руцарамарка*, *Рудотице*, *Руст*, *Руден*, *Рось*, *Росава* та ін.

Археологічні дані засвідчують відчутний кельтський вплив на слов'янські культури – від пшеворської до черняхівської, що проявляється у специфічних формах кераміки (ромбоподібні, зигзагоподібні, спіралеподібні та колоподібні орнаменти), гончарній традиції кельтського походження, а також у таких характерних явищах, як ритуальне згинання мечів тощо.

З лінгвістичного погляду, за К. Тищенком, простежується кельтський компонент в українській мові, зокрема у функціонуванні суфікса **-ина** та певного шару лексики. Також слід додати, що етимологія назви «Русь», на думку прихильників кельтської теорії, найпереконливіше пояснюється через слово «Ruthenia» із подальшими фонетичними спрощеннями, де слова *route*, *rute*, *rut*, *rood*, *roud* у кельтських та суміжних мовах означають «дорога», «шлях», «тракт», «перебіг». Візантійський історик Симеон Логофет називав русів «дромітами» (від грецьк. δρόμος – «біг») за те, що руси пересувалися з великою швидкістю, а назва Тендрівської коси («Ахіллів дром» – «Ахіллів біг») могла бути пов'язана з перебуванням там рутенів.

Територія поширення кельтів у добу їхньої експансії охоплювала простір від Британських островів і Піренейського півострова до Малої Азії та Леванту (достатньо згадати галатів та галілеян). Не дивно, що окремі кельтські археологічні культури поступово асимілювалися серед германських та інших етносів; проте елементи матеріальної культури та топонімії ще тривалий час зберігалися у цих середовищах, що, ймовірно, і успадкувала Наддніпрянська Русь від кельтів-рутенів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брайчевський, М. Ю. Походження Русі. Київ, 1968. 228 с.
2. Дешко, П. П. Генезис та становлення Русі (VI–X ст.): кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «магістр» / МОН України; ПВНЗ «МЕГУ ім. акад. С. Дем'янчука». Рівне, 2024. 88 с.
3. Дешко, П. П. Кельтська концепція походження Русі в контексті археології. *Актуальні питання та перспективи інноваційного розвитку науки та освіти в умовах євроінтеграції*: збірник тез доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції (м. Рівне, 14 листопада 2024 року). Рівне, 2024. Ч. I. С. 96–97.
4. Дешко, П. П. Переосмислення концепції «давньоруської народності» у світлі кельтської теорії походження Русі. *Актуальні проблеми гуманітарних наук*. 2025. Т. 1. № 87. С. 59–69. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/87-1-7>
5. Дешко, П. П. Походження Русі в контексті кельтської теорії. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія Історичні науки*. 2024. Т. 35 (74). № 3. С. 28–31 URL: <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2024/3.5>
6. Залізняк, Л. Л. Від склавинів до української нації. Київ, 1997. 256 с.
7. Залізняк, Л. Л. Етапи формування українського народу як локальний прояв універсальних етногенетичних процесів Європи. *Українознавство*. 2023. № 3 (88). С. 222–235. URL: [https://doi.org/10.30840/2413-7065.3\(88\).2023.288060](https://doi.org/10.30840/2413-7065.3(88).2023.288060)
8. Залізняк, Л. Л. Києворуська версія україногенези. Аргументи «за» і «проти». *Українознавство*. 2023. № 1 (86). С. 93–107. URL: [https://doi.org/10.30840/2413-7065.1\(86\).2023.275329](https://doi.org/10.30840/2413-7065.1(86).2023.275329)
9. Залізняк, Л. Л. Первісна історія України. Київ, 1999. 263 с.
10. Залізняк, Л. Л. Універсальні закономірності етногенези народів середньої смуги Європи. *Українознавство*. 2023. № 2 (87). С. 252–275. URL: [https://doi.org/10.30840/2413-7065.2\(87\).2023.282261](https://doi.org/10.30840/2413-7065.2(87).2023.282261)
11. Овчарук, М. Концепція етногенезу українців Леоніда Залізняка: історіографія проблеми. *Українознавство*. 2025. № 2 (95). С. 87–99. URL: [https://doi.org/10.17721/2413-7065.2\(95\).2025.331411](https://doi.org/10.17721/2413-7065.2(95).2025.331411)
12. Скляренко, В. Г. Походження етноніма русини. *Життя у слові*: збірник наукових праць на пошану акад. В. М. Русанівського. Київ, 2011. С. 96–104.
13. Скляренко, В. Г. Походження назви Русь. *Мовознавство*. 2011. № 3. С. 16–25.
14. Скляренко, В. Г. Русь і варяги: історико-етимологічне дослідження. Київ, 2006. 119 с.
15. Тищенко, К. М. Десять історичних свідків прадавності української мови. *Вісник НТШ*. 2023. № 67. С. 64–76.
16. Тищенко, К. М. Кельтські назви селищ на витоках річок України. *Народна творчість та етнографія*. 2003. № 5–6. С. 63–73.
17. Тищенко, К. М. Кельтські назви селищ на витоках річок України. *Народна творчість та етнографія*. 2004. № 3. С. 87–96.
18. Тищенко, К. М. Контури лексикотопонімичної стратиграфії України і етногенез українців. *Народна творчість та етнографія*. 2005. № 4. С. 31–44.
19. Турчин, Я. Б. Суспільно-політичні погляди та державотворчі ідеали С. Шелухіна: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.01 / Національний ун-т «Львівська політехніка». Львів, 2005. 190 с.
20. Турчин, Я. Б. Теорія кельтського походження України-Русі С. Шелухіна та її значення в обґрунтуванні легітимності відродження української держави 1917–1920 рр. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. Львів, 2006. № 17. С. 34–40.
21. Шелухін, С. П. Звідкіля походить Русь. Теорія кельтського походження Київської Русі з Франції. Прага, 1929. 134 с.
22. Deshko, P. P. The Celtic Theory of the Origins of Rus' as an Alternative to Normanism and the Concept of the «Old Rus' Ethnicity».

Scientific and Theoretical Almanac «Grani». 2025. Vol. 28. No. 4. P. 70–79. URL: <https://doi.org/10.15421/172586>

23. Turchyn, Y., Ivasechko, O. Serhiy Shelukhin's Theory of the Celtic Origin of Ukraine-Rus'. *Echa Przeszłości*. 2021. Vol. 22. No 1. P. 9–27. URL: <https://doi:10.31648/ep.6706>

REFERENCES

1. Braichevskiy, M. (1968). *The Origin of Rus'*. Kyiv, 228 p. [in Ukr.]

2. Deshko, P. (2024a). *Genesis and Formation of Rus' (6th–10th Centuries)*. [Qualification Thesis for the Degree of Master of Higher Education P. P. Deshko] Ministry of Education and Science of Ukraine; Private Higher Educational Institution “MEGU named after Acad. S. Demianchuk”; Faculty of Geography, History and Tourism; Department of History, Theory of State and Law, and Philosophy. Rivne, 88 p. [in Ukr.]

3. Deshko, P. (2024b). The Celtic Concept of the Origin of Rus' in the Context of Archaeology. *Topical Issues and Prospects of Innovative Development of Science and Education in the Conditions of European Integration*: Collection of Abstracts of Participants of the International Scientific and Practical Conference, November 14, Rivne, Part I, pp. 96–97. [in Ukr.]

4. Deshko, P. (2025a). Rethinking the Concept of the “Old Rus' Ethnicity” in the Light of the Celtic Theory of the Origin of Rus'. *Aktualni problemy humanitarnykh nauk* (Topical Problems of the Humanities), Vol. 1, No. 87, pp. 59–69. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/87-1-7> [in Ukr.]

5. Deshko, P. P. (2024c). The Origin of Rus' in the Context of the Celtic Theory. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Istorychni nauky* (Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Historical Sciences), Vol. 35 (74), No. 3, pp. 28–31. <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2024/3.5> [in Ukr.]

6. Zalizniak, L. (1997). *From the Sclaveni to the Ukrainian Nation*. Kyiv, 256 p. [in Ukr.]

7. Zalizniak, L. (2023a). Stages of the Formation of the Ukrainian People as a Local Manifestation of the Universal Ethnogenetic Processes of Europe. *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies), No. 3 (88), pp. 222–235. [https://doi.org/10.30840/2413-7065.3\(88\).2023.288060](https://doi.org/10.30840/2413-7065.3(88).2023.288060) [in Ukr.]

8. Zalizniak, L. (2023b). The Kyivan Rus' Version of the Ukrainogenesis: Arguments “for” and “against”. *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies), No. 1 (86), pp. 93–107. [https://doi.org/10.30840/2413-7065.1\(86\).2023.275329](https://doi.org/10.30840/2413-7065.1(86).2023.275329) [in Ukr.]

9. Zalizniak, L. (1999). *Prehistoric History of Ukraine*. Kyiv, 263 p. [in Ukr.]

10. Zalizniak, L. (2023c). Universal Laws of Ethnogenesis of the Peoples of the Middle Zone of Europe. *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies), No. 2 (87), pp. 252–275. [https://doi.org/10.30840/2413-7065.2\(87\).2023.282261](https://doi.org/10.30840/2413-7065.2(87).2023.282261) [in Ukr.]

11. Ovcharuk, M. (2025). Leonid Zalizniak's Concept of the Ethnogenesis of Ukrainians: Historiography of the Issue. *Ukrainoznavstvo* (Ukrainian Studies), No. 2 (95), pp. 87–99. [https://doi.org/10.17721/2413-7065.2\(95\).2025.331411](https://doi.org/10.17721/2413-7065.2(95).2025.331411) [in Ukr.]

12. Skliarenko, V. (2011a) The Origin of the Ethnonym “Ruthenians”. *Life in the Word: Collection of Scientific Works in Honour of Acad. V. M. Rusanivskiy*. Kyiv, pp. 96–104. [in Ukr.]

13. Skliarenko, V. (2011b). The Origin of the Name Rus'. *Movoznavstvo* (Linguistics) No. 3, pp. 16–25. [in Ukr.]

14. Skliarenko, V. (2006). *Rus' and the Varangians: A Historical and Etymological Study*. Kyiv, 119 p. [in Ukr.]

15. Tyshchenko, K. (2023). Ten Historical Witnesses of the Antiquity of the Ukrainian Language. *Visnyk NTSh* (Bulletin of the Taras Shevchenko Scientific Society), No. 67, pp. 64–76. [in Ukr.]

16. Tyshchenko, K. (2003). Celtic Names of Settlements at the Sources of Ukrainian Rivers. *Narodna tvorchist ta etnografia* (Folk Art and Ethnography), No. 5–6, pp. 63–73. [in Ukr.]

17. Tyshchenko, K. (2004). Celtic Names of Settlements at the Sources of Ukrainian Rivers. *Narodna tvorchist ta etnografia* (Folk Art and Ethnography), No. 3. pp. 87–96. [in Ukr.]
18. Tyshchenko, K. (2005). Contours of the Lexical-Toponymic Stratigraphy of Ukraine and the Ethnogenesis of Ukrainians. *Narodna tvorchist ta etnografia* (Folk Art and Ethnography), No. 4. pp. 31–44. [in Ukr.]
19. Turchyn, Ya. (2005). *Socio-Political Views and State-Building Ideals of S. Shelukhin*. [A thesis for Candidate of Sciences degree in Poitics, specialty 23.00.01]. Lviv Polytechnic National University. Lviv, 190 p. [in Ukr.]
20. Turchyn, Ya. (2006). S. Shelukhin's Theory of the Celtic Origin of Ukraine-Rus' and Its Significance in Justifying the Legitimacy of the Restoration of the Ukrainian State in 1917–1920. *Ukrainian National Idea: Realities and Prospects of Development*. Lviv, No. 17, pp. 34–40. [in Ukr.]
21. Shelukhin, S. (1929). *Where Rus' Comes From. The Celtic Theory of the Origin of Kyivan Rus' from France*. Prague: A. Fišer, Strašnice, 134 p. [in Ukr.]
22. Deshko, P. (2025b) The Celtic Theory of the Origins of Rus' as an Alternative to Normanism and the Concept of the "Old Rus' Ethnicity". *Naukovo-teoretychnyi almanakh "Hrani"* (Scientific and Theoretical Almanac "Grani"), Vol. 28, No. 4, pp. 70–79. Available at: <https://doi.org/10.15421/172586> [in Ukr.]
23. Turchyn, Y., Ivasechko, O. (2021). *Serhiy Shelukhin's Theory of the Celtic Origin of Ukraine-Rus'*. *Echa Przeszłości*, Vol. 22, No. 1, pp. 9–27. <https://doi.org/10.31648/ep.6706> [in Ukr.]

Summary

CRITICAL ANALYSIS OF THE CELTIC CONCEPT OF THE ORIGIN OF RUS'

Petro DESHKO

orcid.org/0009-0002-8476-6021

Master of Arts in History and Law, Head of Academic Affairs

Augustyn Voloshyn Carpathian University

email: 2020petrodeskho@gmail.com

The relevance of the research. The article presents a critical analysis of the Celtic concept of the origin of Rus' within the framework of the anti-Normanist discourse and the re-evaluation of early mediaeval ethnogenetic processes. Archaeological, linguistic, and historical-cultural factors are examined to substantiate the presence of a Celtic component in the formation of the Proto-Ukrainian ethnos. The study reveals traces of Celtic linguistic influence in Ukrainian, particularly in the suffix -yna and specific lexical layers. Toponymic evidence (Ros', Rosava, Rosdorf, Ruzaramarcha, Rudotitse, Rutenia, etc.) indicates the cultural continuity of the Celtic Rutenians in the Middle Dnipro region. The Celtic hypothesis is argued to be a convincing alternative to the Normanist theory and the concept of the so-called «Old Rus' ethnicity», both of which demonstrate ideological determinism and a lack of empirical consistency. The role of anti-Normanism is emphasized as a methodological approach for restoring the historical continuity of Ukrainian statehood. The Celtic concept offers new explanatory potential for understanding the autochthonous origins of Rus' in the context of contemporary reassessment of Eastern European ethnogenesis and the deconstruction of imperial historiographical paradigms. This approach reorients historical

discourse away from colonial narratives and reaffirms the indigenous development of Ukrainian civilization.

The **purpose**. The study aims to evaluate the evidence critically supporting the Celtic hypothesis, demonstrate its historiographical significance, and reveal its methodological advantages over Normanist interpretations. The objective is to substantiate the existence of a Celtic ethnocultural substratum that contributed to the emergence of early Rus' polity and Ukrainian ethnogenesis.

Conclusion. The analysis confirms that the Celtic hypothesis is grounded in interdisciplinary data and challenges the academic legitimacy of Normanism. Recognition of the Celtic component enables a reconfiguration of the historical narrative of Rus' as an indigenous European civilization with deep-rooted Proto-Ukrainian continuity, thereby reinforcing the paradigm of national historiography.

Keywords: Rus', Celts, Celtic Ruthenians, Ruteni, ethnogenesis, anti-Normanism, archaeology, linguistics, toponymy, S. Shelukhin, Ukrainian statehood.

Отримано редакцією / Received: 23.10.25

Прорецензовано / Revised: 10.11.25

Схвалено до друку / Accepted: 28.04.26